СВОБОДА — SVOBODA

УКРАЇНСЬКИЙ ДНЕВНИК — UKRAINIAN DAILY

УРЯДОВИЙ ОРГАН ЗАПОМОГОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ АМЕРИКИ.

OFFICIAL ORGAN OF THE UKRAINIAN NATIONAL ASSOCIATION, Inc.

ТРИ ЦЕНТИ. РІК XXX. Число 233. Джерзи Сіти, Н. Дж., субота, 7. жовтня, 1922. VOL. XXX. No. 233. Jersey City, N. J., Saturday, October 7, 1922. THREE CENTS

ЛЯХИ ВИСАДЖУЮТЬ У ВОЗДУХ УКРАЇНСЬКІ ДОМИ У ЛЬВОВІ.

З ВАРШАВИ ДОНОСЯТЬ, ЩО ЛЯХИ ПІДЛОЖИЛИ ДИНАМІТ ПІД УКРАЇНСЬКІ ДОМИ У ЛЬВОВІ

ВАРШАВА, столиця Польщі, 1. жовтня. — Зі Львова наспіли сюди телеграми, які сповіщають, що там ведеться завзята українсько-польська боротьба.

Українці не хотять допустити до прилуки Східної Галичини до Польщі і нападають на польських провідників і польські уряди.

Поляки, хотячи „відплатитись" Українцям, в пятницю, 29. вересня с. р., підложили динаміт під будинки українських товариств, щоб висадити їх у воздух.

ПЕРШИЙ ВИС[...] [У]КРАЇНСЬКОГО НАЦІОНАЛЬ[...] [В] АМЕРИЦІ --- В[...]ИЙ УСПІХ

НЮ ЙОРК, 6. ж[...] — [У]країнський Національний Хор під проводом Олек[...] [К]ошиця виступив вчора в перше в Америці концертом у [...] Карнегі Гол.

Перед салею, ви[п]овненою до послідного місця, Український Національний Хор, витаний справдішним градом китиць та великим вінцем від місцевих українських організацій, злучених в нюйорський комітет вітання, відспівав вибір українських народних пісень. Захоплена публика з одушевленнем приняла віддані артистично лірницькі пісні, щедрівки, „Верховину", колискові і другі пісні, в укладі українських композиторів: Леонтовича, Стеценка, Лисенка, Барвінського та Кошиця.

Попри Український Національний Хор співали також д. Лободська виїмки з російських опер, а п. Ніна Кошець, братаниця д. Олександра Кошиця, виїмки з російських опер та дві українські народні пісні.

Ґазети пишуть про перший виступ Українського Хору дуже похлібно, хоч декотрі з питомим незнаннем етноґрафії мішають Московщину з Україною.

ДАЛЬШЕ ЗАКІНЧУВАННЄ ЗЕЛІЗНИЧОГО СТРАЙКУ

ВАШІНҐТОН, 5. жовтня. — Зелізниці південно-східної полоси Злучених Держав погодилися нині з юніями зелізничих варстатових робітників та заключили з ними умову про конець страйку.

Підписана умова має обовязувати до дня 31. жовтня 1923. року. Умову підписали всі зелізничі підприємства сеї частини Злучених Держав кромі одної „Садерн Рейлровд", котра ще далі не хоче годитися зі страйкарями. В угоді обі сторони постановляють віддати питання свого непорозуміння до вирішення Зелізничій Робітничій Раді Злучених Держав.

КЛІВЛЕНД, Огайо, 5. жовтня. — Ціла система зелізниць, відома під назвою „Болтимор енд Огайо", підписала нині угоду з юніями зелізничих варстатових робітників.

На основі сеї угоди теперішні умови праці та заплати мають тревати далі через цілий рік.

СТРАЙКАРІ ПРИГОТОВЛЯЮТЬ ВІДПОВІДЬ НА СУДОВУ ЗАБОРОНУ

ШІКАҐО, Илинойс, 5. жовтня. — Оборона страйкуючих варстатових зелізничих робітників дістала нині від суду продовженнє 24 годин на внесеннє спротиву проти судової заборони проти страйку, виданої суддею Вилкерсоном.

Оборона заповідає, що вона буде домагатися, щоби справу розбирав не суддя Вилкерсон, котрого вона обжаловує за сторонничість, але другі судді.

ЗА ДОРОГІ ВИБОРИ

ГАНТИНҐТОН, Вест Верджінія, 5. жовтня. — Федеральна ласа присяжних суддів рішила обжалувати свіцевого міліонера Фреда Едвордса, фабриканта матерасів до ліжок, за злочин видавання за великих сум при правиборах.

Підчас вересневих правиборів на федерального сенатора мав він переступити межу 4,225 долярів, які стейтовий закон постановляє як границю видатків при правиборах. Він видав на правибори 96,000 долярів, але не побідив ані в однім повіті.

СІМОХ КАНДИДАТІВ НА МІСЦЕ ВОТСОНА

СЕНДЕРСВИЛ, Джорджія, 5. жовтня. — На основі правиборів мають в окрузі, котрий заступав досі сенатор Вотсон, прийти до вибору сімох кандидатів. Вибори мають відбутися дня 17. жовтня.

ПОЛИЦІЯ МАЄ ВЖИВАТИ МАШИНОВИХ КРІСІВ

РЕДЖАЙНА, Саскачеван, 5. жовтня. — Комішенер провінціональної поліції оголосив, що поліція канадійської провінції Саскачевану буде на будуче патролювати границю в автомобілях, узброєних в машинові кріси.

В той спосіб поліція думає запобігти рабункам та вбийствам, які послідними часами дуже намножилися. Особливо велике враженнє ззробив недавний морд Павла Матова, робітника одної горівчаної фірми, котрого вбито в місті Біенфе по обрабованню його з 6,000 долярів. Рівночасно з грішми забрано йому цілий віз напоїв.

РУХ ЗА „ОДНОЮ ВЕЛИКОЮ ЮНІЄЮ"

ДІТРОЙТ, Мишиґен, 5. жовтня. — Три-літна конвенція обєднаних юній робітників, удержуючих зелізничі дороги, приняла нині величезною більшостю голосів резолюцію за основаннєм „одної великої юнії" для всіх робітників, занятих на зелізницях Злучених Держав.

На салі було 1,600 делегатів. З того за „одною великою юнією" заявилося чотири рази більше членів, як проти неї.

Обі сторони признають рішенне найважнійшим рішеннем конвенції.

КРАДІЖ АМЕРИКАНСЬКИХ ЛИСТІВ.

Коли хтось з читачів вислав був пару долярів своїй родині в Ґаличині при кінци першої половини серпня 1922, може бути певний, що його доляри ніколи не будуть доручені родині. Вони пропали так певно, як многим людям пропали кілька разів передтим.

Головна експозитура для американських листів на Галичину находиться в Кракові. І ото в ночи з неділі на понеділок 28. серпня невислідженї „знавці польської штуки" вломились до почтового уряду на зелізничому двірці в кракові, забрали 6 міхів поручених листів з Америки, винесли їх на стрих і там винявши з них тисячі долярів, оставили коверти з листами.

З приводу сеї крадіжи Польща не поносить жадної матеріяльної шкоди, бо польська почта відвічає лише за доручення поручених американських листів, не відвічає однак за внутрішну містоту. Тому, що злодії оставили листи і коверти, то почта доручить їх адресантам, але без „гостинця з Америки."

Подібна крадіж американських поручених листів мала місце в Кракові кілька місяців тому назад. Тоді також справці повитягали лише доляри, а листи і коверти оставили. Видно діло, справці є не лише порядними злодіями, але й „поржондніми Полякамі", бо — оставляючи коверти — дбають, щоб польська „ржечпосполіта" не потерпіла матеріяльної вртати через їх учинок. А може „мало-польські" патріоти стараються своїми листовими операціями спомогти „ржондови скарб"? Хто його знає...

Одно, чоловіче, певне: Нема одної держави в світі, де доляри з порученїх американських листів пропадалиб в такий цікавий спосіб і так часто, як в Польщі!

МАШИНА ДО ЧИСЛЕННЯ ПЧІЛ.

В Америці винайдено прилад до числення пчіл у вулию. Вулиї, яких рої мають бути почислені, заосмотрюється в дверці, через які може пройти нараз тільки одна пчола, а доліжку сього виходу заосмотрюється в так чутку вагу, що нотує відрухово кожду пчолу, яка опускає вулий.

БЛЬОК НАЦІОНАЛЬНИХ МЕНШОСТЕЙ В ПОЛЬЩІ.

Краківська „Нова Реформа (26. серпня) каже, що те, чого польський державний орґанізм мусить найбільше побоюватись, іменно порозуміння меньшостей — сталось доконаним фактом.

Отож 17. липня утворено бльок національних меньшостей, до якого війшли Німці, Жиди, Литовці, Українці, Білорусини і инші, крім галицьких Українців.

„Нова Реформа" впевняє, що галицькі Українці доблькоу не приступлять, бо не думають взагалі брати участи в виборах „Але без сумніву — каже ґазета — якби вони взяли участь у виборах, то приступлять і до бльоку, і то яко найсильнійша його складова часть".

Появою політичного бльоку Поляки затрівожені. „В Польщі є тепер 30% національних меньшостей. Се число є так велике, що годі його чимнебудь заслонити, або якнебудь зменьчити. Сі національні меньшости ще перед виборами виступлять яко одна ворожа цілість проти польської більшости. І щойно тоді пічнуться наші політичні трудности, як в наших законодатних тілах засядуть відпоручники національних меньшостей".

Знова швайцарська „Ноє Ціріхер Цайтунґ" виказує, що до бльоку меньшостей приступили: всі німецькі партії, всі російські партії, всі білоруські партії (крім активістів), жидисіоністи і українські партії Волині, Холмщини й Полісся.

Виленські Литовці і галицькі Українці участи у виборах не візмуть.

Жидівський „Наш Курер" пише, що сей бльок буде мати в соймі щонайменьше 80 послів, з того около 20 жидів.

УКРАЇНСЬКИЙ ЧАСОПИС В ХОЛМІ.

З днем 5. вересня почав у Холмі виходити на ново український тижневик: „Наше життя", орґан посвячений справам політичним, культурним і суспільно економічним. „Наше життя" виходило деякий час 1920 р., та за оборону кривдженого українського населення, польська влада закрила цей часопис, а співробітників арештувала. Тепер цей орґан стає на ново на сторожі прав українського народу на Холмщині.

ХАТА ЗПЕРЕД 4,000 ЛІТ В ГАЛИЧИНІ

В зимі 1921 року слухач львівської політехніки Володимир Жих повідомив професора археольоґії львівського університету д-ра Л. Козловського про відкриття перед-історичної оселі на Федоровій горі в Бучачи, Галичина.

З переданих рівночасно викопів стверджено, що оселя належить до культури мальованої кераміки, котра припадає в історії України на погранича часів епохи неолітичної і бронзової. Вона, ся культура, розповсюднена на всіх землях українських і в краях наддунайських все будила серед учених велике заінтересовання. Однак мимо відгребання чисельного матеріялу (в Більчу Золотому, Кошилівцях і в Попудні) не знано ще типу мешкання сеї епохи ані її похоронних звичаїв.

Проф. Козловський і його помічник Стояновський переїхали до Бучача і через два тижні переводили досліди на Федоровій горі. Відкопано богато керамічних виробів ориґінальнально мальованих, кремінні і кістяні знаряди, камінні сокири, характеристичні людські постани, жорна, а навіть добре переховану пшеницю і просо. Стверджено також сліди бронзу.

Найважнійшою однак добичею є відкриття хати. Ся хата, з часів культури мальованої кераміки — отже понад 4.000 літ — є цілком подібна до нинішньої подільської хати. Однокімнатна, була вона вкопана на один метер в землю, стіни уложені в чотирокутник, зроблені з глини і дерева. Хату прикривала стеля, оперта на стовпі, стоячому посеред хати; в куті камінна печ, два метри довга і два широка. Біля хати невеликі долина відпадки.

САМОВБИЙСТВО ПОЛЬСЬКОГО ҐРАФА

Як подає одна варшавська ґазета, польський ґраф Йосиф Потоцкі програв у Парижи величезні суми і тому поповнив самовбийство. Завинив у карти 30 міліонів франків, які мав в означенім речиньци віддати. Ніхто не хотів йому позичити такої суми. З розпуки сів на самохід, яким сам кермував. Розігнану машину пустив саму і так згинув.

ІТАЛІЯ ПРОТИ ПОЛЬСЬКИХ ВИБОРІВ І НАКИНЕННЯ ПОЛЬСЬКОЇ АВТОНОМІЇ У СХІДНІЙ ГАЛИЧИНІ

ВІДЕНЬ, 20. вересня. — З Риму, з офіціяльних кругів, одержуємо відомість, що на днях італійське правительство інтервенювало вже у польськім уряді у Варшаві в справі нарушення ним міжнародніх договорів у відношенню до Східної Галичини, через розписанне на тій території виборів до варшавського сойму та заміреного накинення Східній Галичині т. зв. польської автономії. Інтервенція була рішуча й енерґічна.

ІРЛЯНДСЬКЕ ПРАВИТЕЛЬСТВО ХОЧЕ ПОМИЛУВАТИ ПОВСТАНЦІВ

ДАБЛИН, столиця Ірляндії, 4. жовтня. — Ірляндське правительство заявило, що признає републиканським повстанцям помилуваннє, якщо вони зложать оруже до 15. с. м.

ПЕРЕМИРНУ РАДУ МІЖ АЛІЯНТАМИ І ТУРКАМИ ВІДЛОЖЕНО НА НЕОЗНАЧЕНИЙ ЧАС

ЦАРГОРОД (Константинополь), столиця Туреччини, 5. жовтня. — Нині несподівано перервалась перемирна конференція між аліянтами і Турками в Мудані. Її відложено до неозначеного часу.

Голова аліянтської делеґації і командант британських сил над Дарданелями, вернувся нині сюди на военному кораблі „Аєрн Дюк". Італійська делеґація теж прибула до Царгороду.

Приїхавші делеґати заявляють, що конференція розбилась через те, що Турки домагались, аби аліянти зараз опорожнили і віддали їм Царгород, на що аліянтські делеґати не хотіли згодитись, заявляючи, що ся справа не належить до вступних переговорів. Одні тільки французькі делеґати підпирали Турків.

ТУРКИ ХОТЯТЬ, ЩОБИ В КОНФЕРЕНЦІЇ ВЗЯЛА ТАКОЖ УЧАСТЬ РОСІЯ, УКРАЇНА І ҐРУЗІЯ

ЛОНДОН, 5. жовтня. — Уряд турецьких націоналістів прислав відповідь на ноту аліянтів з 23. вересня с. р., заявляючи, що приймає в засаді аліянтські предложення, і запрошує аліянтів на конференцію в Анґорі, в Малій Азії, дня 20. с. м.

Турецьке правительство домагається також, щоби в конференції взяла участь Росія, Україна і Ґеорґія (Ґрузія).

ТУРКИ НАРУШУЮТЬ НЕВТРАЛЬНУ ПОЛОСУ

ЦАРГОРОД, 5. жовтня. — Британська головна кватира повідомляє, що турецька кавалерія перейшла невтральну полосу коло Кандри.

БОЛЬШЕВИКИ МОБІЛІЗУЮТЬ ЧОРНОМОРСЬКУ ФЛЬОТУ

ЛОНДОН, 5. жовтня. — Тутешній дневник Таймс доносить, що большевики мобілізують чорноморську военну фльоту для оборони свобідного проїзду Дарданелями.

НІМЕЦЬКИЙ ҐЕНЕРАЛ КАЖЕ, ЩО НЕБЕЗКОЮ В ТУРЕЧЧИНІ Є ПІДПЕРТТЄ З БОКУ БОЛЬШЕВИКІВ

БЕРЛІН, 5. жовтня. — Звісний німецький ґенерал Гофман заявив, що Британці потребувати-муть 1,000,000 війска, щоб видержати побідно війну проти Туреччини на Близкому Сході.

Він каже, що головною небезпекою є не Туреччина, але московські большевики, котрі її підпирають.

ПЕРЕД ВИБОРАМИ НІМЕЦЬКОГО ПРЕЗИДЕНТА

БЕРЛІН, 5. жовтня. — Тепер в Німеччині ведеться вже передвиборча аґітація у справі вибору президента німецької републики.

Вибори імовірно будуть 3. грудня с. р. Загальна опінія майже певна, що Фрідріх Еберт буде наново вибраний німецьким президентом.

ШКОЛИ ПІД КАСАРНІ

ХАРКІВ, Україна, 20. вересня. (Украйнтаг). — Про те, в якому стані перебуває шкільна справа в Радянських Республіках, можна судити по тому, що, як повідомляє Харківська ґазета „Комуніст" (ч. 184) до 75 відсотків будівель Народнього Комісаріяту Освіти занято касарнями та військовими установами.

Нині Народній Комісаріят Освіти підняв питанне про звільнення сих мешкань.

Ґазета „Комуніст" з того приводу пише:

„Таким чином питання з помешканнями для Військового Відомства стоїть надзвичайно гостро.

„Досить сказати, що в одному Харкові цілком або частинно занято Військовим Відомством 250 будинків, що дуже загострює житлову крізу.

„Вихід зі становища бозпадається на два етапи: перший — ремонт (направа) старих касарень і другий — будівля нових касарень.

„Для ремонту касарень, з яких звичайно залишились одні мури, потрібні величезні суми, якими Військове Відомство не розпоряджає.

„З огляду на те, постановою Всеукраїнського Центрального Виконавчого Комітету оголошено „Місяць ремонту червоної касарні."

"SVOBODA" (LIBERTY)
FOUNDED 1893.
Ukrainian newspaper published daily except Sundays and holidays, at 83 Grand Street, Jersey City, N. J.
Owned by the Ukrainian National Association, Inc.

Edited by Editorial Committee.

Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J. on March 30, 1911, under the Act of March 3, 1879.
Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of the Act of October 3, 1917, authorized July 31, 1918.

SUBSCRIPTION RATES:		ПЕРЕДПЛАТА.	
Three cents the copy.		Поодиноке число три центи.	
One year	$ 7.00	На рік	$ 7.00
Six months	$ 3.75	На пів року	$ 3.75
Three months	$ 2.00	На три місяці	$ 2.00
Foreign and Jersey City Rates.		В Джерзи Сіті і заграницею.	
One year	$10.00	На рік	$10.00
Six months	$ 5.00	На пів року	$ 5.00
Three months	$ 2.75	На три місяці	$ 2.

За кожду зміну адреси платиться 10 центів.

Телефон „Свободи": 498 Montgomery. Тел. У. Н. Союза: 1888 Montgomery.

За оголошення редакція не відповідає.

З Канади належить висилати гроші лише на т. зв. Foreign Money Order.

Адреса: "SVOBODA", 83 GRAND STREET, JERSEY CITY, N. J.

УКРАЇНСЬКІ ГРОМАДИ!

Старий край кличе нас станути їм до помочі в кровавому бою проти ворога ляха-окупанта.

Нашим обовязком є дати сю поміч, бодай грошеву, але сейчас, не ждучи ні хвилинки.

Лях-окупант не жде зі своїм розбоєм, тож і Українцям не слід ждати з відповідю на сей розбій.

Нехай КОЖДА українська громада сповнить зараз свій обовязок для рідного краю так чесно і патріотично як се було за Позички Національної Оборони!

Кожда громада, котра сповняе зараз свій обовязок, дає без порівнання більшу поміч ніж та громада, що жде з виконанием свого обовязку, бо спізнение у війні се величезна страта, а іноді найперша причина невдачі.

Ляхи визивають Українців до бою.

Кождий Українець мусить приняти визов і боротись чинно. Тільки раби і слуги лишаються безчинні і покланяються ворогови і злочинцеви.

НАША ДЕЛЕҐАЦІЯ ПЕРЕД СОЮЗОМ НАРОДІВ.

Як ми вже доносили дня 29. серпня с. р. виїхала Делеґація Галицького Уряду, зложена з пп. д-ра Костя Левицького, д-ра Степана Витвицького й о. Йосафата Жана, до Женеви, з приводу третої з черги сесії Союза Народів.

ПЕРШИЙ РАЗ стрінувся наш Уряд зі Союзом Народів в 1920 р.; в часі першої сесії Союза Народів, якій проводив тоді Бельґієць Гіманс. До нього звернулася наша Деделеґація в дні 4. грудня 1920 р. під проводом през. д-ра Евгена Петрушевича. Президент Гіманс поставив галицьку справу на дневнім порядку Ради Союза Народів, котра на своїм засіданню в Парижі, в дні 23. лютого 1921 р. ствердила, що Східна Галичина не належить до Польщі, бо Польща є тільки тимчасовим окупантом сеї території та звернула увагу головних держав антанти на потребу вирішення державного становища сеї території, по думці арт. 91. сен-жерменського мирового договору.

ДРУГИЙ РАЗ стрінулась Делеґація нашого Уряду в часі другої сесії Союза Народів в Женеві, у вересні 1921 р., якій проводив делеґат Голяндії др. Карнебек. Тоді на предложенне делеґата Канади, міністра Догерті, рішив повний збір Союза Народів однодушною резолюцією з 27. вересня 1921 р., висказати бажанне до головних держав антанти, щоби вони приступили в близькім часі до вирішення державного становища Східної Галичини. Але представники великих держав антанти не вирішили сеї справи, хоча на міжнародній конференції в Ґенуї, дня 10. мая 1922 р. сами признали, що справа Східної Галичини є міжнародньою, та що її вирішенне є незвичайно важне й нагле для удержання мира в Европі.

А міжтим, в останнім часі, Польща намагається насильно перевести у Східній Галичині вибори до варшавського сойму та проти волі українського населення самовільно накинути Східній Галичині якусь карикатуру автономії, щоби таким безправним способом анектувати сю територію для себе з очевидним нарушенням мирових договорів, НА КОТРИХ СТОРОЖІ ПОВИНЕН В ПЕРШУ ЧЕРГУ СТОЯТИ СОЮЗ НАРОДІВ.

Тому Делеґація нашого Уряду, ПОРАЗ ТРЕТИЙ, на отсій третій сесії Союза Народів, звернулася іменем українського населення, як переважаючої більшости всего населення Східної Галичини до Союза Народів з домаганнем, щоби отся найвища міжнародня інстанція еще раз звернула увагу головним аліянтським і союзним державам про потребу як найскоршого вирішення державного становища Східної Галичини, по думці національної справедливости.

Виконуючи однодушне домаганне українського народу Галицької Землі, Делеґація Галицького Уряду, передовсім вручила свое представленне в сій справі дня 6. вересня с. р. УСІМ ДЕЛЄҐАТАМ (членам) Союза Народів, щоби їм пригадати потребу негайного вирішення нашої справи на основі права самовизначення.

Відтак, ДНЯ 8. вересня С. Р. внесла наша Делеґація представленне до РАДИ СОЮЗА НАРОДІВ з домаганнем, щоби вона в послідовности своєї постанови з 23. лютого 1921 р. висказала свій добросуд (опінію), що Польща не має права переводити у Східній Галичині виборів до варшавського сойму. Наслідом отсего представлення президент Ради 8оюза 7ародів делеґат Бразилії, екси. Да Ґама, представив сю справу на засіданню Ради Союза Народів, дня 13. вересня с. р. з прихильним внеском супроти домагання нашої Делеґації. Про спосіб висказання свого становища головним державам антанти, Рада Союза Народів якраз застановляється.

Вкінці внесла наша Делеґація представленне ДО ПОВНОГО ЗБОРУ СОЮЗА НАРОДІВ ДНЯ 10. ВЕРЕСНЯ С. Р. на руки президента повного збору Союза Народів, делеґата Чіле, Е. Едвардса, щоби повний збір заняв становище супроти невиносимих обставин, спричинених довготревалою польською окупацією у Східній Галичині. На те поставив голова делеґації Канади, міністер Фільдінґ ФОРМАЛЬНИЙ ВНЕСОК, дня 18. вересня с. р., ЩОБИ ПОВНИЙ ЗБІР СОЮЗА НАРОДІВ В ІМЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ СПРАВЕДЛИВОСТИ, ПОНОВЛЮЮЧИ МИНУЛОРІЧНУ СВОЮ УХВАЛУ, ЗВЕРНУВ УВАГУ ГОЛОВНИХ ДЕРЖАВ АНТАНТИ НА ПОТРЕБУ И ДОЦІЛЬНІСТЬ НЕГАЙНОГО ВИРІШЕННЯ ДЕРЖАВНОГО СТАНОВИЩА СХІДНОЇ ГАЛИЧИНИ.

З ДАЛЕКИХ БЕРЕГІВ.

(Розмови з видатнійшими українськими діячами в Европі спеціяльно для „Свободи").

VII. ВЯЧЕСЛАВ ЛИПИНСЬКИЙ.

Про так-звану „концепцію Липинського" вже не раз писалося на сторінках „Свободи". Писали про це др. Осип Назарук і др. Михайло Лозинський, писали також инші особи.

Треба зазначити, що та „концепція", себ-то ідея утворення української монархії, опертої на хліборобській клясі, стрічає останніми часами все більше прихильности серед ширщих кругів наддніпрянської еміґрації. Навіть на самій Україні вона стрічає прихильний відгук. Читаємо, напр., в однім приватнім листі з Полтавщини: „коли-б Липинський знав, в яких кругах з симпатією говорять про його концепцію, то сам був би дуже здивований"...

Бажаючи, щоб читачі „Свободи" з першого джерела довідались, що то за концепція така, про яку так богато балакають і пишуть, ми звернулись до п. Липинського з проханнем одповісти на слідуючі чотири запитання:

1. У чім властиво полягає його концепція?

2. Чому він гадає, що саме ця концепція найбільше відповідає потребам України?

3. Чи поширюється його концепція тільки на Велику Україну чи також на Галичину?

4. Як він собі уявляє перехід од нинїшних обставин до здійснення його концепції?

П. Липинський радо відгукнувся на нашу пропозицію й відповів на поставлені йому запитання швидко й докладно. Його відповідь має лише ті хиби, що вона трохи завелика й не зовсім популярна. Але першому лихови ми думаємо зарадити тим, що поділимо його відповідь на два рази (бо проти скорочень і змін автор рішучо протестує!), а проти другого лиха є також добрий лік: треба читати про відповідь уважнійше й пильнійше. Всяка наука є трудна, а тут маємо перед собою науку про українську націю, про українську державу! Над цим варто подумати трохи довше.

Инша річ, чи та наука, яку подає п. Липинський, є добра чи лиха. Це вже хай розсудить сам ласкавий читач. А коли він сам не зможе розсудити, то певно знайдуться добрі люде, які йому в цім спасеннім ділі допоможуть.

Перше ніж перейти до самої відповіди п. Липинського, вважаємо слушним подати де-які відомости про особу її автора.

Вячеслав Липинський народився р. 1882 на Великій Україні. Походить з польського шляхетського роду од віків осілого на Україні, володіє дідичним маєтком на Умонщині, від р. 1914 є дійсним членом Наукового Т-ва ім. Шевченка у Львові.

До українства прийшов стихійно. Почалось воно в нього тим, що р. 1905 заложив у польській ґімназіяльній орґанізації в Київі український гурток, який став шукати „правдивих, православних" Українців і, знайшовши їх по довгих шуканнях, злився з ним в одну українську ґімназіяльну громаду.

Публичну громадську й літературну діяльність розпочав р. 1908 статтею в „Раді"—„Шляхта на Україні", яка того-ж року вийшла по-польськи окремою брошурою. Далі брав він участь у виданню тижневика „Пшеґльонд Крайови" в Київі (1909), а р. 1912 видав великий збірник „З дзеюф України". Завданнем цих всіх видань було ширити українську національну свідомість серед спольщених Українців.

Липинський був завжди самостійником і тому не належав до „Тупа", ані зрештою до ніяких українських політичних партій. Перед війною брав участь у самостійницькім русі, що почав зароджуватись серед придніпрянських еміґрантів у Галичині.

Підчас війни служив у війску, зпочатку на фронті, в армії Самсонова, а потім у запіллю, як хорий. По вибуху революції брав участь в українськім військовім русі та в орґанізації хліборобів на Полтавщині.

За Гетьманщини був призначений послом до Відня, але в липні 1919 р. вийшов до демісії, не погоджуючись з політикою У. Н. Р. (безпосередні причини: розстріл Болбочана і принижаючий нас союз з Польщею). Відтоді він знов приступив до орґанізації хліборобів відповідно до гетьмансько-монархічних переконань, з якими він зрештою ніколи не кривея, а навіть підкреслював їх підчас свого недовгого співробітництва з У. Н. Р.

Нині Липинський живе в маленьким місточку Долішньої Австрії, цілком віддавшись літературно-науковій та орґанізаційній праці.

По цім вступі, за який, сподіваємось, читачі на нас не нарікати-муть, можемо перейти безпосередно до відповіди п. Липинського.

* * *

— На запитанне Ваше, в чім полягає моя національно-політична концепція, важко мені відповісти в формі ґазетної розмови, бо ця концепція обіймає не тільки політичний, але соціяльний і — коли хочете — фільософічний світогляд, випливаючий з ірраціональних, стихійних хотінь кляси, до якої належу, і опертий на льоґічних виводах, зроблених на підставі даних історичного досвіду. Нема-ж нічого труднїщого, та мабуть менш доцільного, як намагатись виложити зрозуміло свої переконання перед ріжноманітною й випадковою авдиторією, складеною з людей ріжних хотінь і тому ріжних переконань, та говорити про історичний досвід діл минувшини в часах непорушного панування демократичних доктрин, яких вартість має бути доказана ділами будуччини. Отже можу тільки порадити тим читачам „Свободи", які-б цікавились моєю „концепцією", звернутись безпосередно до моїх історичних і політичних праць, зокрема до моїх „Листів до Братів-Хліборобів", що друкуються в „Хліборобській Україні".

Лекше мені натомість відповісти на друге Ваше запитанне, а саме: чому я вважаю свою концепцію найбільш відповідаючою потребам України, — тоб-то в чому моя політична тактика ріжниться від тактики ідейно-пануючої у нас демократії.

Перш за все я ніколи не уявляв собі можности істнування Української Нації без власної Української Держави і в цьому основана психольоґічна ріжниця межи мною та українською демократією, яка потребу власної держави усвідомила собі допіру по невдалих спробах порозуміння з російською демократією в часі російської революції й тому ввесь свій метод державної творчости побудувала на дуже випадковім і скороминучім досвіді цеї революції. Державу не можна сотворити — як думає наша демократія — тільки одним революційним поривом неорґанізованих мас або-ж якоюсь щасливою міжнародною комбінацією. Всяка держава, отже й Держава Українська, може повстати лише тоді, коли на даній території є хоч одна кляса, посідаюча свою власну матеріяльну силу й сильно своєю внутрішною моральною єдністю, яка за цю державу буде боротись і на якій ця держава зможе опертись. Керуючись цею істиною, я в своїй політичній практиці, ще в студентських часах, а потім, почавши від мого першого публичного виступу в 1908 р. (аґітаційні відчити, видані потім книжкою під назвою „Шляхта на Україні) і по нинїшній день, працював і працюю над національним та державним усвідомленнем рідної мені української хліборобської кляси й над обєднаннєм усіх її досі розєднаних частин, а саме: частини української, частини змосковщеної й найблизчої мені по походженню частини спольщеної.

Це обєднанне я собі уявляю так, що більш активна й краще зорґанізована змосковщена та спольщена хліборобська меншість прийме мову та національність пасивної української більшости й, працюючи для Української Нації та Держави, стане для цеї більшости потрібною та необхідною. В результаті українські „пани" не держались би, як досі, на Україні при помочи Москви та Польщі, а українське селянство не палило-б та не вирізувало, як досі, тих „панів", винищуючи разом з „панами" й себе, й всю місцеву, необхідну для істнування нації, хліборобську техніку та культуру. Тільки в той спосіб обєднана та зорґанізована хліборобська кляса змогла-б, на мою думку, служити **реальною підставою** для будови Української Держави, бо лише вона одна поки-що мала-б реальну й дійсну потребу в цій державі.

Це, зрештою, розуміє почасти і українська демократія, яка селянство — оцю найбільшу, але заразом і найбільш пасивну та найменш орґанізовану частину хліборобської кляси — вважає головною опорою будучої Української Народної Републики. Тільки-ж, на мою думку, демократичний метод орґанізовання нації взагалі, а селянства зокрема, якого вживає наша демократія, щоб дійти до влади, — цей метод для реального державного будівництва не підходить, і ось з яких головних причин.

Виключаючи такі держави, як Панама, Болівія, Параґвай, Перу, Мексика та инші, що повстали вразу як демократичні републики, але свою державну незалежність здобули не завдяки своїй внутрішній силі, а тому, що тої незалежности бажали в своїх інтересах якісь сильні чужі держави, — всі инші демократії світу приходили до влади тоді, коли держави даних націй були вже збудовані. Ні одна національна держава не-мексиканського типу не починала свого істнування від народної републики. Всі вони були побудовані монархіями, й навіть Північно-Американські Злучені Держави, які ніколи монархією не були, все-таки збудовані Анґло-Саксами, що вийшли з найсильнійшої монархії нових часів (Анґлії). Та й то ця американська република задержала анґлійську національну мову та культуру своєї монархічної батьківщини й змогла вона повстати лише тому, що Анґло-Сакси, прибувши зза моря прекрасно зорґанізовані та обєднані своєю старою монархією, винищили до тла місцеву людність. Тільки завдяки повному винищенню місцевого народа змогли свободолюбиві виходці з Анґлії сотворити для себе **необмежену монархією**, вільну і свобідну народню републику. Але як би місцевий червоношкірий нарід був сильнїйший, то прибувші на його землю Анґло-Сакси мусіли-б **обмежити свою свободу** спільною з цим народом одною національною монархією, так як це зробили їх далекі предки, що, прийшовши в одинадцятім столітті в Анґлію, не винищили там місцевого народу, а обєднались з ним в одну націю, сотворивши для цього спільну і для них і для народу, не дозволяючу одним нищити других, та істнуючу по сей день, єдину національну монархічну владу.

Розуміється, наші свободолюбиві демократичні републиканці не збираються винищувати український нарід і спроваджувати на його місце з инших країв — за прикладом своїх американських однодумців — залежних од себе Муринів та чужих кольоністів. Отже, поминувши цей один виїмковий і для України цілком непідходячий приклад демократичної републики Злучених Держав, ми бачимо, що скрізь републиканська демократія зі своїм пануванием приходила вже на готову, сотворену монархією державу; скрізь заставала вже витворений монархією державний апарат і армію.

(Конець буде).

Радянин.

МІТИНҐИ ВІДДІЛІВ У.Н.СОЮЗА

ДЖЕРЗИ СІТИ, Н. ДЖ. Тов. Український Клюб Поступовий, від 70 У. Н. Союза, повідомляє всіх своїх членів, що місячний мітинг відбудеться в суботу, дня 7. жовтня о годині 7. вечером в гали Народного Дому під ч. 72 Моріс стр. Справи є дуже важні: вибір делегата на всеукраїнський конґрес до Филаделфії і справа 20-літного ювилею нашого товариства, тому присутність кождого члена есть потрібна. Котрий член не буде присутний на мітинґу, заплатить 1 дол. кари. — А. Онисик, секретар.

РОЧЕСТЕР, Н. И. Товариство Вільні Козаки, від. 316 У. Н. С. повідомляє, що надзвичайний мітинг відбудеться о годині 7.30 вечером в четвер, дня 12. жовтня в гали Вільних Козаків під ч. 102 Джойнер ул. На порядку нарад є дуже важні справи до полагодження. Буде справозданне делегатів з Ц. К., шкільного Комітету і тов. дому. На отсей мітинг кождий член мусить явитися, бо будеться збирати кождого докладну адресу. Повідомляється тих Українців, котрі ще не належать до жадної організації, а хотіли би вступити до нашого тов. Вільних Козаків, то нехай прийдуть на наш мітинг, бо ми будемо принимати до тов. після ухвали, а до У. Н. С. за половину вступного. Отже користайте з нагоди і таким коштом станете членом нашого славного козацтва. Памятайте, що тілько в лучности сила. — Д. Братусь, предс.; В. Гурянський, секр.

КОЛИ ПОМАГАТИ, ТАК НЕ ЗВОЛІКАТИ!

Коли Фонд, призначений на оборону рідної землі, на революційну боротьбу з ляцьким наїздником та на піддержку Галицького Правительства, названо „негайним" і коли про него пишеться в українських часописях раз-враз на виднім місци і великими буквами, то робиться це тільки тому, щоби в цей спосіб звернути як найбільшу увагу як найширшого круга нашого громадянства на ту так важну і пекучу справу. Всяка проволока в тій збірці убиває велике діло, яке по довгих і тяжких приготованнях саме почало в краю розвиватися. Всяка проволока паралїжує многі добрі і спасенні пляни, бо нема матеріяльних засобів, щоби їх перевести.

Ходить о негайну допомогу. За яких два місяці піде вже позичка в Канаді, яка заповідається там, як найкраще. Одначе до цего часу мусять американські Українці піддержати й край і уряд. З огляду на акцію в краю така піддержка являється під ту пору прямо національною конечністю. Наше Правительство позбавлене тепер всяких дальших матеріяльних засобів. Через 16. місяців удержувало воно весь свій державний апарат виключно тільки з грошей зложених американськими Українцями на Позичку Національної Оборони. З тих грошей піддержувало ще й старий край. Кажуть деякі, що уряд давав замало на роботу в краю. І як звичайно говорять це передовсім ті люди, що ні про саму акцію ні про це хто, як і якими средставами її веде, нічого не знають, або такі, які передають свідомо фалшиві відомости, щоби вносити між нас новий розбрат з шкодою для нас і нашої справи, а великою користю для ляхів. Наша редакція одержала дуже цікаву допись з Европи, якої одначе з ріжних причин в цілости друкувати не можемо. Між иншим читаємо там: „ЗАКИД, ЯКИЙ РОБИТЬСЯ В ДЕЯКИХ АМЕРИКАНСЬКИХ ЧАСОПИСЯХ ГАЛИЦЬКОМУ УРЯДОВИ, ЩО ДАВ НА „ТАЙНУ РОБОТУ" В КРАЮ З АМЕРИКАНСЬКИХ ГРОШЕЙ ЛИШ ДВА МІЛІОНИ АВСТР. КОРОН, ЯВЛЯЄТЬСЯ НІЧИМ ІНШИМ, ЯК ЗЛОБНОЮ ВИДУМКОЮ І ПРОВОКАЦІЄЮ. НА ПОТРЕБИ КРАЮ ВИДАЄ ГАЛИЦЬКИЙ УРЯД ЩОМІСЯЧНО ВЕЛИКІ СУМИ, А В ОСТАННІМ МІСЯЦИ (СЕРПНІ) ВИСЛАНО ДО КРАЮ І ЗА ГРАНИЦЮ НА ЙОГО ПОТРЕБИ 16 МІЛІОНІВ ПОЛЬСЬКИХ МАРОК — ЗНАЧИТЬ 130 МІЛІОНІВ АВСТР. КОРОН. ДОКАЗ: КАСОВІ КНИГИ ГАЛИЦЬКОГО УРЯДУ." А дальше: „ПРЯМО ПІДЛИМ Є ЗАМІТ, БУДЬТОБИ „ФАМІЛІЯ" ПРЕЗИДЕНТА ПРОЇДАЛА БІЛЬШЕ ЯК ТРЕТИНУ АМЕРИКАНСЬКИХ ГРОШЕЙ. В ДІЙСНОСТИ ПРЕЗИДЕНТ ПЕТРУШЕВИЧ І ОБА СВОЯКИ, ПРАЦЮЮЧІ РАЗОМ З НИМ В ВІДЕНСЬКІМ УРЯДІ ПОБИРАЮТЬ ВСІ ТРИ РАЗОМ 47 ДОЛЯРІВ МІСЯЧНО".

Наводимо ті два місця без дальших пояснень, бо вони самі за себе говорять. А наводимо їх для тих, у яких ще могли повстати деякі сумніви, що до цего, куди йдуть американські гроші. Всі збірки переводяться за обопільним порозумінням між краєм а Правительством. Після умови одна третина зі збірок в Канаді і Америці піде прямо звідси до краю, а решта буде передана Правительству. Справа ясна і розводитися над нею нема чого, а тільки треба взятися до роботи. Проволока не тільки шкодить, але прямо забиває акцію в краю.

Всі свідомійші одиниці просимо на це памятати і рушити громадно і скоро фонд негайної допомоги.

Коли помагати, так не зволікати.

ГОЛОД ЛЮТУЄ ПО УКРАЇНІ.

В послідним бюлетені (з 1-го вересня с. р.) Екзекутивного Комітету Жидівської Допомогової Конференції в Парижі поміщено цілий ряд звідомлень з голодних округів України, з яких показується, що голод на Україні не лише не минувся, а лютує щораз гірше, з кожним днем все більш руйнуючий і жахливий.

Др. В. Адлер, делеґат конференції на Україні, звідомляє, що в грудни минулого року ще лиш 12 процент всего населення було захоплено голодом, в січни число голодуючих піднялося до 20 процент, в лютім до 31, в марті до 32, в цвітни до 38, а в маю вже близько 40 процент людности голодало. В деяких ґуберніях, як наприклад в одеській і катеринославській, від голоду терпить більш як половина населення. До місяця мая всі допомогові орґанізації, які працюють на Україні могли допомогти лиш десятій частині голодуючих людей. Від мая сего року нема точних статистичних звідомлень з голодової території, але всі звістки показують, що голод все ще зростає і поширюється. Вище подані цифри відносяться не лиш до Жидів, а взагалі до всего населення України.

Той сам др. Адлер пише про положенне в Херсоні: „В місті лютує голод з усіми своїми нерозлучними товаришами — тифом, холерою, і всякими иншими пошестями. До деяких кварталів лячно приблизитись. Трупи купами лежать по хатах і на вулицях і в воздусі чути тяжкий запах розкладу і гниття. Цілі ті квартали хоч спалити, щоби не затроїти заразою ціло міста. Двайцять тисяч осіб згинуло з голоду в Херсонії".

Деякі ґазети подали звістки, що дякуючи добрим жнивам і заграничній помочі голод на Україні вже усмирено. На жаль так не є. Діяльність чужоземних допомогових орґанізацій виратувала від голодової смерти дуже богато людей, та далеко не всіх може виратувати. Др. Сафір, член комітету для допомоги жидівській інтеліґенції, пише з Одесси: „Дивлючись на те безмежне лихоліттє, в якому живе населенне України, ту поміч, яку ми тут дістаємо, можна порівнати з каплею води, що падає в море. Цілі міста вигибають з голоду і хоріб. В Маяках вигибло все мужеське населенне. В очакові половина людности вимерла з голоду".

Вище згадана Жидівська Допомогова Конференція в Парижі обєднує жидівські допомогові і добродійні орґанізації усіх країв світу. В послідним бюлетені подано также деякі їхні звідомлення про ратункову акцію жидівських дітей на Україні. І так жидівські орґанізації в чотирох містах Південної Африки звідомляють, що зобовязуються прогодувати через рік 2,000, з Харбіну (Далекий Схід) — 500 дітей, з Голандії 500, з Буенос Айрес 500, Федерація Українських Жидів в Лондоні бере на себе такий самий обовязок що до 1,000 жидівських дітей на Україні, Вильно (Литва) 100, Антверпія (Белгія) 200, Каіро (Египт) 100. Париж 100, Стокголм (Швеція) 100 і т. и. Збірки на ту саму ціль влаштовують Жиди в Йокагамі (Японія), в Вініпеґу (Канада), в Бомбею (Індій) і в Романії.

ХТО ДРУКУЄ НАЙБІЛЬШЕ КНИЖОК?

Один французький часопис подає статистичні дані про те, хто найбільше друкує книжок. І виходить, що найбільше друкують побіджені Німці, яких Французи дають воєнними відшкодованнями. Отже Німці видали в 1920 році 32.335 творів, між тим коли в нглії видано лише 11.004, в Злучених Державах 8.594, у Франції 6.351, в Італії 6.230 творів.

ПАМЯТАЙТЕ НА ФОНД НЕГАЙНОЇ ДОПОМОГИ РІДНОМУ КРАЄВИ. - ЖЕРТВИ НАЛЕЖИТЬ СЛАТИ ДО:

DIPLOMATIC REPRESENTATIVE OF GALICIA,
411 Southern Building, Washington, D. C.

ПРИВІТАННЄ ДЛЯ УКРАЇНСЬКОГО ХОРУ В НЮ ЙОРКУ.

У вівторок, дня 3. ховтня, в готели Пенсилвенія в Ню Йорку американська Україна зложила свій урочистий привіт Українському Хорови, що під проводом Олександра Кошиця завитав до Америки на ряд концертів. В привіданню брали участь представники цілого ряду українських організацій: запомогових, церковних, освітних, співацьких і других.

Витання отворив іменем Комітету Привитання Українського Національного Хору д. Семен Ядловський. Він дав вираз гордости, якою наповняються серця українських іміґрантів в Америці, коли українська пісня находить знаменитий вислів в артистичнім виконанню наших соловіїв, зібраних в Українськім Народнім Хорі. Бесідник складав Хорови з приводу його вступлення на американську землю бажання як найкращих успіхів. Він желав їм, аби їх концертова обїздка в Новому Світі увінчалася для Хору та України таким самим світлим успіхом, яким увінчалися обїздка по Европі. Бесідник витав з осібна Олександра Кошиця та напімнув про заслуги імпресарія Хору, д. Рабінова, коло спровадження Хору до Злучених Держав.

По тих словах він представив о. Л. Сембратовича та просив його провести вечір. Сей уділив слова першому бесідникови, о. Петрови Понятишинови. Промовляючи іменем Української Католицької Дієцезії, підносив вагу приїзду Українського Національного Хору для піднесення національного духа серед американських Українців. Він був певний, що виступи Національного Хору справдять всі ожидання щодо його впливу на розвій свідомости серед українських іміґрантів в Америці. В той спосіб Український Національний Хор сповнить в Америці таку роботу, за яку його імя буде записане золотими буквами в історії української іміґрації в Злучених Держав.

Др. Лука Мишуга, представник західно-українського (Галицького) уряду, підчеркнув, чому приїзд співаків знад Дніпра витають так щиро Українці з Галичини.

„Коли ріками лялася кров в обороні української державности по всіх землях України як вона довга й широка", — говорив бесідник, — „тоді виправляла Вас рідна земля, відновлена українська держава і її законний Уряд ген далеко в широкий, незнаний світ, щоби Ви старою українською культурою, українською піснею заговорили до культурних народів світа і цею культурною дорогою звернули його увагу на сорок міліоновий український нарід, на його історію і стару його культуру, а дальше і на його національні та державні стремління.

„Молода українська держава, яка щойно відроджується в огни і крови великої революції, висилає вже на самім початку свого істновання гурток своїх дітей в культурну місію, щоби ті діти рознесли по широкому світі українське імя та щоби зразками української старої культури старалися закріпити в світі це, чого не могла доконати хвилево знеможена козацька шабля. Українська пісня як оден з зразків нашої старої культури мала вказати культурним народам чи би вже в імя самої культури і в інтересі культури людства не дати помічну руку борючомуся о свободу високо культурному українському народови.

„І коли ми з цего боку будемо глядіти на ті триюмфи, які стрінули Український Державний Хор по всіх центрах Европи то в тих триюмфах ми добачимо не тільки триюмф української пісні, але і триюмф української культури взагалі. Український Хор передає світови відроджену українську культуру, а разом і відроджену українську державність.

„Українська Держава випровадила Вас в світ і поневолі лишила сиротами, так, як лишила десятки тисяч других, що тиняються по всіх закутках світа. І хоч як тяжкі злидні доводилося Вам переносити, Ви не зневірилися,(так, як не зневірилася краща частина тих, що нидіє за кільчастими дротами в польських таборах. Ви знайшли новий шлях та йдете чесною дорогою зарабляти на хліб насущний та продовжати дальше свою культурну місію: ширити добре імя старої української культури.

„І хоч знеможена хвилево козацька шабля, хоч розбите українське війско то не знеможена і не розбита українська культура. Йде вона нестримним ходом по цілій Европі і здобуває пядь за пядию нові землі і нові народи. Богацтвом української культури оживає добра слава, слава Украйни. І ми віримо свято, що коли рушиться знова козацька шабля то та слава української культури стане тій шаблі в пригоді. І оживе тоді не тілько добра слава України, але й сама Україна. Тоді згадається на великім торжестві національної побіди наших славних козаків, тоді згадають ще й тих славних синів, що в холоді та голоді держали міцно свій національний прапор та українською піснею боронили прав рідної землі.

„Витаю Вас від імени Представництва Галицької України. Витаю Вас так щиро, як щиро витає Вас сегоднішна святочна громада, витаю Вас з тим самим щирим серцем, з яким повитають Вас по всіх місцях сотки тисяч наших галицьких робітників в Америці. Витаємо Вас особливо щиро як наших братів Придніпрянців. Витаємо Вас як ті, для яких річка Збруч була і остане тілки тим місцем, де подавши собі дружно руки кидається в обійми брат братови".

Коли др. Мишуга говорив ті слова, він та д. Кошиць кинулися собі в обійми та поцілувалися. На салі загули оплески. Публика витала. Дехто отирав сльозу.

Іменем Українського Людового Університету в Ню Йорку промовляв др. Семен Демидчук, котрий підняв заслужену пошану, з якою всі великі культурні народи все відносилися до своїх артистів, а передусім співаків. Коли український народ витає найкращих висловників своєї штуки, він дає доказ, що є культурним народом.

Іменем Українців міста Філядельфії, де Український Національний Хор задержиться на перший концерт після концерту в Ню Йорку, витав Український Національний Хор др. Володимир Коваль. Бесідник межи инчим зазначив в своїм привіті, що отсі витання Українського Національного Хору є найкращою відповіддю на підшептувані закиди, немовби Українці, обєднані під прапором галицької держави, були вузкоглядні галицькі провінціонали, які думають про Вкраїну лишень в межах вузкої провінції. Він зазивав зібраних іти як одна могуча струя та станути коло галицького уряду.

Витав далі Хор нюджерський член американського конґресу, д. Чарлз Ф. Кс. О'Брайен. Хоч він не знає української мови, слава Українського Національного Хору дійшла теж до його ух. Має ся слава для нього спеціяльне значінне через довгу, вікову боротьбу українського народа за свободу. Має вона тому, бо музика є висловом душі нації. В музиці народ висказує свої бажання, свої стремління. Коли любов до музики у якого народа обєднається з любовю до свободи та постановою бути свобідним, такий народ ніколи не загине. В тім згляді український народ подібний до народа Айриського, який теж лучить любов до музики з любовю до свободи. Айриський народ незадовго добуде собі свободу, і великий український народ теж стане вільним.

Іменем Ліги Американських Горожан Українського Походження витав Український Національний Хор д. Теодор Грицей з Феляделфії. Він висказав надію, що йому ще лучиться нагода привитати Національний Хор в Філяделфії, а тепер він в коротких словах прилучується до загального привіту, що пливе з усіх серць всеї української іміґрації в Злучених Державах.

Іменем українського жіноцтва зложила короткий привіт д. Зволинська.

У відповідь на привіти забрав слово управитель Українського Хору, д. Олександер Кошиць. Коли умовкли довго тревалі оплески ентузіястичних гостий, д. Кошиць промовив:

„Коли Український Національний Хор вибирався в Америку, він їхав з вражіннем, що іде до краю зеліза й стали, промислу та ґіґантичної експанзії людської енерґії. Несподівано ми найшли тут серця, чуткі на штуку, мистецтво, красу, на спів, музику.

„Ми їхали до Америки як до краю чужинців. Як ми обїздили Европу, ми всюди стрічали громадки Українців. Доперва як ми стали вибиратися в Америку, казали нам: „Аж там вас не привитає ніхто, аж там будете весь час серед чужих". Несподівано нас в Америці привитали Українці, українські ґрупи, українські органїзації, заморська, заокеанська Україна.

„Вийшло з нами таке, як кілька століть тому вийшло з Колумбом, котрий їхав до Індії, а відкрив Америку. Так і ми їхали до Америки, а відкрили Україну".

„Щирі витання американських Українців для Українського Національного Хору зворушують його членів тим більше, що вони улаштовані в таку хвилю, коли нас всіх історичні події переконали, що ми повинні почуватися передусім Українцями".

„Членам Українського Народного Хору в цілій його діяльности світила одна ідея: Україна. Сим одним можна пояснити ввесь успіх, який мав за кордоном Український Хор, який мала українська пісня.

„Український Національний Хор почав діло з такими засобами, що про се можна справді сказати словами одного московського поета, що вони робили се з „безумством хоробрих". Вони, самі бідні, обдерті, без засобів, без богацтва, без допомоги, взяли з такогож бідного села нашу народну, просту, мужицьку пісню, і її, невідому нікому в світі, вивели за руку на широкий світ. Державна допомога, яку дала Хорови українська держава, пропала скоро з упадком самої держави, і пісня знов лишилася самотиною з Хором. І та пісня, що вийшла з українського села нікому невідома, незадовго роспростерла свої крила та широким їх помахом вмить завоювала Европу. Немов то тирхаве кача в казці Андерсена, поштуркуване всіми на його несуґарне, штрепіхате піря, за його некачачий голос, вибралося з часом на прекрасного лебідя, який заспівав такої пісні, якої качкам ніяк ніколи не втяти. Европа, пережита, охляла старечим вяненнєм, з німим захопленнєм заслухалася в живу, молодо свіжу пісню, яку Український Національний Хор приніс зі свіжих степів України, на котрих живе вічно молодий, здоровий, свіжий український народ.

„Український Національний Хор може й самий не здавав собі справи з того, яку ролю прийдеться йому відограти в історії України. Він самий побачив дуже скоро, що успіх української пісні за кордоном додав сили українському народови в його боортьбі за свободу. Признанне, з яким стрічалася українська пісня по всій Европі, зробило з служителів-жерців штуці, свідомих національних борців. Увесь український народ знає тепер і розуміє нашу нову ролю. Свідчить про се факт, що перші нас витали яко таких галицькі Українці та галицький український уряд. Свідчить про се й те, що нас в Америці витають всі напрямки української думки та всякі українські організації. Коли Український Національний Хор тут в Америці витає представник галицького українського уряду, то й се доказ, що ми одна, велика, жива, свідома родина, котра з боєвою піснею на устах йде до одної, спільної нам усім цили, якою є одна, обєднана, нероздільна, соборна, самостійна й незавизима українська держава".

Довгі оплески вставших з місць гостий витали неугавно промову управителя Українського Хору.

З ряду промовив О. Ревюк, редактор „Свободи". Значінне появи Українського Національного Хору в Америці не треба пересаджувати. Не треба, однак його й обнижати. Хочби навіть припустити таке, що він не буде політичного значіння для боротьби українського народа за свою самостійність, все таки виступи Українського Національного Хору в Америці будуть певно мати хоч те значінне, що під впливом признання Американців для української штуки, витвору простого українського народа, богато Українців, що досі лише устами говорили про свободу для України, тепер на власні очи побачить, що й український народ може здобути собі признанне в світі, що й він може стати на рівні з другими, старими народами, що й він може засісти з ними в сімі вольних народів. Український Національний Хор сповнить неаби яку прислугу свому народови, коли він вщіпить в таких легкодухів переконанне, що український народ живе, що він не дасться зломити, що він мусить вийти побідником в боротьбі за повну независимість.

З огляду на спізнену пору прийшлося предсідателеви вечера счеркнути ще довгу лісту зголошених бесідників. Не було теж часу прочитати цілого ряду привітних телеґрам з усіх закутин Америки, з котрих яко найзамітнійшу можна подати телеґраму від д. Миколи Карлаша, бувшого артиста київського українського театру, нині визначного співака в „Російській Опері", що обїздить Америку, котрий телеґрафував з Болтимор:

„Сердечно витаю велитня української пісні, Олександра Кошеця. Хай художня українська пісня у Твойому натхненому виконанню піднесе в гору наш змучений дух і лунає по всему світу на славу України, Тобі й рідним Співакам".

Зібрані гості та члени Хору відспівали разом „Ще не вмерла Україна" та стали розходитися домів. Однак ще через півтора години опісля ґрупки членів Хору та гостий стояли гуртками по сали та передпокою, знакомлячися з незнакомими, не могучи відорватися від знакомих.

Гість.

ПО ТОЙ БІК ДОБРА І ЗЛА.

(Спомини з побуту на „радянській" Україні).

Видавничий і книжковий рух. — Большевицька цензура над Шевченком і Франком.

Видавничий і книжковий рух був згори передбачений і зреґульований (радше спаралізований) партійною програмою й законодавством. Ad hoc епрепаровано теорію „буржуазної" науки, буржуазної белетристики, буржуазно ідеольоґії і куркулячої психольоґії. Видано наказ відгородити робочі маси від буржуазної отруї. Наперед силою обставин перестали появлятися всі „буржуазні" часописи, навіть соціял-демократичні, здавна опозиційні щоденники. Вся преса стала офіціяльною, комуністичною. Якийсь час толеровано ще орґани Укр. ком. партії і анархо-махновців, але і їм швидко прийшов каюк. Держава не визнає свободи преси й не терпить конкуренції. Тоді почалося на велику скалю оброблювання публичної опінії в дусі комунізму.

Засновано було центральну установу „Всеросійське Державне Видавництво" в Москві, а по автономних республіках національні видавництва, що мали відати справами друку. На папері проведено сувору централізацію. Весь видавничий рух загнуздано як слід, замкнено опозиційну пельку контрреволюції, а натомісць отворено урядові кляпи.

Всеукраїнське Державне Видавництво" розпорядком Центрального Виконного Комітету України засновано в червні 1920 р. у Харкові зі штабом до 800 людей і з такими головними відділами: адміністраційним, редакційно-видавничим і розповсюдження. Видано було просторі інструкції для кожного відділу й кинуто в першу чергу кличі: націоналізація книжок. реєстрація. орґанізація. Пайдократична система державности і тут як найкраще вийшла на яв. Все роблено без пляну, недосвідченими руками. При націоналізації книжок (бібліотек) багато цінних видань пропадало, а потім попадало на базар, облік ніколи не був закінчений, лиш орґанізація вдалася гарно, збільшаючи без кінця число урядників. Фреквенція в прилюдних книгозбірнях занепала, відколи дітям відчинено доступ до них.

До Всевидату напхалося багато таких урядовців, що з літературою ніколи не мали нішо спільного: бувші купці — „шмайґелеси", фризієри, шевці й кравці. Відразу чисельну перевагу мали Жиди і вони з усіх видавництв зробили крамниці. Даремний проїзд ваґонами Всеукрвидату ще й тепер використовують для звичайної спекуляції.

З усіх відділів найкроще поставлений відділ преси й пропаґанди. По всій Україні розведено горячкову аґітацію в формі окремих кампаній, що виринали на чергу дня; поширення комуністичних доктрин, кампанія проти білоґвардейщини, петлюрівщини, бандитизму і повстанців, проти Махна, проти польського наїзду, проти релігії, холери і вкінці голоду. Ред. вид. відділ видавав одну за другою брошури й книжки на біжучі теми, афіші російською й українською мовою в величезнім нераз числі примірників, а Відділ розповсюдження розпихав це все на провінцію, робітникам на завивання пайків, а селянам до махорки на сигарки й трубки. Намножилося багато ґазет так, що трохи не в кождім повітовім місточку виходила якась „правда", „знамя", „більшовик", „комуніст" та ин., в ґуберніяльних містах „Вісти" й „Комуністи". Більшість ґазет була російська, в Домбасі всі до одної, співробітники переважно Жиди, зміст загально-російський, тон дуже войовничий, а успіх — нужденний.

Громадянство знає вартість урядових ґазет і не вірить їм ані трохи, знає ціну казьонного оптимизму й подає з уст до уст переборщені чутки про всякі страхіття. В ґазетах оґітують проти церкви, релігії, духовенства, а релі.ійність аж тепер на правду починає зростати, духовенство має більші доходи як перед війною, працює щиро для народу й підносить свій авторітет. Святочні обходи й процесії стягають величезні маси народу, що навіть у столиці на головних вулицях загачують усякий рух. Нема що згадувати, що холера, тиф і голод ані трохи не бояться друкованого паперу і дальше косять сотки тисяч жертв.

Мистецтво виявляється головно афішами в стилю хляпанини. Виконують їх що правда давні буржуазні художники (від слова „Худо") і грубим пензлем, але їх робота вважається пролетарською і ціле мистецтво пролетарським.

В останні часи притихла аґітація й пропаґанда. Бити нема кого, бо все побите і на всіх фронтах блискуча перемоґа, на кордонах релятивний спокій, внутрішні болячки, повстання, холера, зліквідовані (на папері). Настає фаза мирного радянського будівництва, в серйоз і надовго", як казав Ленін. Минулася система безплатности. Тепер усе за гроші і газети й книжки враз з ідеями, що там є ев середині.

Всевидати кинулися було на шлях видавання поважніших книжок, але проклята контрреволюція перепаскудила стежку; меншевики чи есери намовили робітників, щоби ті не працювали ва пів дурно. Наслідком того папір і взагалі кошви видання зросли безмірно: аркуш друку в 10.000 примірниках коштує до міліярда рублів. А дорога книжка зовсім не має збуту. Тай грошей нема. Базарники відомі драбуґи, не питають, що державні друкарні всі сили напружують, аби настарчити рублів, — вони раз-у-раз підносять ціни, і звели вже гроші до вартости ганчірок. Ціла валюта, забезпечена лише тим папером, на якім надрукована. Та й тих безвартних рублів бракує, щоби оплатити сильно скорочений стяг урядовців.

Всевидати не мають тепер змоги видати закуплені вже рукописи та обмежують свою діяльність по ширюванням видавних ранійше книжок і московських ґазет. Київський Краєвий Видат випустив серію українських клясиків і збірник памяти Шевченка. Инші філії видали кілька революційних альманахів і маловартних збірничків поезій та новельок і це весь добобок українського пролетарського писменства за чотири роки революції.

В Київі скликано було вчену комісію (ще 1920 р.), до якої належав м. и. С. Єфремов для видання повного збірника творів Івана Франка. Комісія списала твори, склала буджет і на тім скінчилося. **В Харкові видано „Кобзаря" Шевченка, але обкроєний, самі лише твори соціяльно-політичного змісту, бо редактори переконалися, що в „Кобзарі" є місця з явно куркулячим світоглядом і що „Кобзаря" не можна передавати читачам у „сирім" виді. Так само й не всі його вірші можна деклямувати на концертах, хоч його культ признаний державним. Святкування памяти І. Франка також державне, але боборони Боже заспівати прилюдно його найславнійший гимн „Не пора" або прочитати на зборах „Що таке поступ?"**

В останніх часах була чутка, що „Наркомос" закупив твори Олеся й признав державну субсидію його рідні, **але сам поет сидить далі на чужині.** Мабуть не бажає собі долі поета Чупринки і не їде на Україну.

Підручників шкільних видано на Україні дуже мало: буквар для неграмотних. Куріоз вийшов із „ґеоґрафією України" Сумцових. Харківський „Всеукрвидат" передрукував цю книжку, складену в українськім дусі, але зняв із себе всяку відповідальність за її зміст.

З Берліна приїздив у 1921 р. відпоручник видавничої фірми Я. Оренштайна з офертою на кілька ваґонів українських книжок, але переговори скінчились мабуть невдачно, бо книжок тих і досі не видно в книгарськім руху. А Крушельницький хотів у квітні, 1922, перепачкувати на Україну свої українські читанки через „Нар. Ком. Освіти", але чи вдалося, не знаю, бо дух його видань „мало" комуністичний. Галицькі книжки, нпр. „Історія української літератури Возняка доходять на Україну спорадично. З Америки перевезено дещо примірників „Історії Культури" (переклад з німецького).

Один **учений,** (він же мітинговий аґітатор і заприсяжений знавець атирелігійної пропаґанди), приготовляє тепер „Історію українського писменства" з марксівського „штандпункту" і в певнім „масштабі", але коли вона вийде, — Троцький знає. Може обійдеться.

Інші вчені, але не так червоні, пишуть також, але їх рукописі ждуть слушного часу. Покищо треба числитися з фактом напів української републики і цілком не української мізерії.

Одно є відрадне явище, що селянські часописи по всій Україні перестали виходити (за браком передплатників), а інтеліґентські на ладан дишуть і як би хотіли, зараз би могли вмерти. Тим краще, меньше баламуцтва буде ширитись... Може цей факт уразумить дещо наслідників „Вперед".

(„Гр. В.") Тарас Франко.

НА ПОМІЧ УКРАЇНСЬКИМ ІНВАЛІДАМ.

(Допись з Филаделфії, Па.).

Управа Української Ліґи Американських Горожан в Филаделфії, Па. одержала отсе письмо зі Львова:

Ч. 247/22.

Львів, дня 5. вересня 1922 р.

До Хвальної Головної Управи Ліґи Американських Горожан Українського походження у Філядельфії.

Підписана Управа Союза Українських Інвалідів, Кооператива з обмеженою порукою у Львові складає отсим найсердечнійшу подяку за щедру жертву на Фонд Українських Інвалідів переслану на наше конто в Краевім Союзі кредитовім на суму 50 дол. рівновартість 317.-500 Мп., котра то сума причинилася в великій мірі до злагіднення тяжкої долі нашим борцям за волю.

Честь і слава нашим браттям в Америці, що там щедро підпомагають Комітетови, котрий взяв на себе так важку задачу, як несення помочі тисячам інвалідів як і за співчуття нашим борцям.

Дякуючи ще раз, поручаємось на далі ласкавій памяти та остаемо з глубоким поважаннєм

Союз Українських Інвалідів, Кооператива з обм. порукою у Львові.

Сідельник, (вл.),
Підпис нечиткий (вл.)

На сю суму зложили дня 7. червня с. р. на зїзді у Вашінґтоні, делеґати Ліґи Американських Горожан Українського походження як слідує:

о. Лев Левицький $10.00; п. Михайло Радек і о. Филимон Кисільовський по $2.00; о. Ал. Пристай, о. Онуфрий Ковальський, п. Омелян Ревюк, п. Володимир Кашицький, о. Тарнавський, п. Андрей Ґела, о. Ялечко, п. Михайло Рибак, п. Андрей Шостак, о. др. Копачук, п. Малевич, Др. Сіменович, Др. Лука Мишуга п. Теодор Грицей, п. Стефан Дембіцький, Іван Пеленський, п. Іван Мельник, о. Ів. Гундяк, п. Василь Матолич, п. Михайло Бинашевський, п. Іван Бунґа, п. Николай Левицький, Іван Чепа, п. Іван Підгорецький, о. Улицький і п. Григорій Пипюк по $1.00; п. Стефан Леміщка з Вунсакет надіслав почтою $10.00. Загальна сума $50.00.

З УКРАЇНИ ГНІТУ І НЕВОЛІ.

(Із сучасного життя на Україні)

(Продовження).

Я й не помітив, як розійшлися й ці селяни, а комісар важко присів на воза й звелів мені везти в с. Потоцьке, де був карний відділ.

Їхали вулицею, як мертвою. Недавній промовець, який все ще не міг заспокоїтися в своїй злости, побачив на одному подвірю господаря, вистрілив з пістоля і крикнув:

— Завтра-же пришлю до вас Овчіннікова!...

По дорозі до с. Потоцького комісари весь час вели між собою якусь балачку про гроші, згадували про продану якусь золоту чашу і якусь особу, що забрала собі ті гроші.

Підїзжаючи до с. Потоцького, я пригадав собі примусове віче, крик, злючі лайки й погрози і страшно захотілося вирватися від них, щоб люди не бачили навіть мене з ними. Думав просити в них „зміни", коли саме в той час проти нас виїхало із села де кілько верховців у червоних кашкетах, червоних штанах, обвішані кулеметними пасами і з червоними квітками на грудях.

— Червоні, — мислю собі — справжні червоні!...

Мимоволі спинився. Комісари також цікаво приглядалися, що робиться в селі. В самісенькому коловороті було таких верховців ще більше. Вони з пістолями в руках заїздили в кожне подвірря і кождий з них щось своє робив. Одні виводили коней й виганяли їх на вулицю, другі несли в оберемках всяку селянську одежу: кожухи, свити, хустки, рушники, спідниці й сорочки, а треті просто бігали чогось по хатах... Побачив я, як один вибіг з подвірря з величезним оберемком одежі й видко кинув його на віз, що стояв у коловороті з наладованим кулеметом... Слідом за ним прибіг другий... третій... четвертий... безліч... Всі обвішані бомбами, а де хто так тримав бомбу в руці і так бігав з хати до хати, забирав, що тільки міг забрати і складав те все на селянські вози, що примусово вигнані в „повинність", стояли вздовж вулиці.

Один з „моїх" комісарів намагався спинити якого небудь червоного і запитатися якої вони частини, але-ж ті так були клопотані своєю „роботою", що навіть не помічали їх. Лише коли ми порівнялися з вартовим коло кулемета, то той сказав, що це так порядкує карний відділ товариша Зільберштейна по боротьбі з дизерцією.

— Товариша Зільберштейна?! — запитався не то здивовано, не то радісно „мій" комісар. — А де-ж товариш Зільберштейн?...

— Там десь далі на селі! — поспішно відповів вартовий кулеметчик, навіть не дивлячись на комісаря, бо в той час до воза прибіг якийсь „червоний" з черговим оберемком награбованого селянського добра. Вартовий став благати його, аби він хоч на одну мінутку постояв на варті, щоб він міг також де що добути і для себе...

Ми швидко поїхали далі, обминаючи на дорозі то вози з награбованим добром, то вози з бомбами й кулеметами. З кождим новим кроком можна було побачити все нові й нові знущання над беззахисним селом. Крик на вулицях, крик на подвірях, то ближче, то дальше чулися голосні лайки бенкитуючих „червоних". На всій вулиці і по всіх подвірях лунав голосний плач селян, благаючих лише в одного Бога порятунку. Гавкання собак, ревіння худоби, яку також не зоставили в спокою на пасовиску, а позгняли на вигін коло церкви і не пускали в обійсця... Одним словом кажучи — жах і сором...

Дуже різкий і голосний крик звернув мою увагу від загальної картини знущань і примусив подивитися в другий бік. В подвіррю, коло якого ми проїздили, двоє „червоних" боролися з жінкою, а чоловік, мабуть господар, корчився серед подвіря, вхопившись обома руками за живіт. Напів гола, розпатлана жінка, міцно тримаючи в руках килима, волочилася за „червоними" по землі, а двоє дітей бігли слідом за нею й голосно плакали: „Ой, матусенько!"... Зовсім мале дитя повзало коло порога й кричало одне слово: „Ма-ма... Ма-ма"... Жінка-ж, благаючи, присила:

— Не беріть моеї кревавиці!... Змилуйтеся!... На Бога гляньте!... В цей мент підбіг третій „червоний" тай почав її бити нагаєм по голих плечах. Жінка несамовито залементувала: „Рятуйте, хто в Бога вірує!" Але той-же „червоний" вдарив її у бік ногою й вона тихо припала до землі. Двоє діток, що до цього часу плакали коло неї, тремтючи закричали не своїми голосами й попадали на свою маму. Серце німіло й не сила було мені дивитися на це все.

Крик з другого боку заставив мене обернутися. Двоє „червоних" бігали за якоюсь жінкою, яка намагалася втікти. „Червоні", ганяючись за нею, кричали:

— Стій!... Стрілять буду!... Стій!...

Бачу, вибігла на вулицю і в безтямі стала коло якогось воза з кулеметом. Сльози бризнули з її очей. Підбігли червоні, вхопили її під руку й потягли до того самого двора, з якого вона вибігла. Сорочка на ній була подерта, хуста стягнена з голови, розпатлана коса розвівалася по вітру наче намагалася вкрити її голі плечі від несититих очей насильників. І знову „рятуйте" гострим ножем зарізалося в серце...

Мені наказали спинити коней коло хати, в якій мав бути товариш Зільберштейн, яка була сусідньою при тій хаті, в яку тягли дівчину. В цей час він якраз вийшов з хати і наказав червоних зупинити з дівчиною. З мого воза, майже в один голос, всі три комісари так і крикнули:

— Доброго здоровля, товаришу Зільберштейне!... Ну, як дизертири?... Йдуть, чи ні?...

Зільберштейн глянув у наш бік, ніби трохи здивований таким окликом, але побачивши комісарів, відповів:

— О, їх не так легко ловити, як ви думаєте! Це не в нашій Тамбовській, або Рязанській, а в Хахландії". Там я вишлю десять червоноармейців і вони сотню дизертирів припровадять, а тут послав ще вчора 15 чоловіка з двома кулеметами, а вони й досі не вернулися...

„Мої" комісари стали говорити Зільберштайнови, що в цій околиці всі села контрреволюційні і куркулівські, але в той час переповнені провіянтом і що цей провіянт можна буде стягти лише тоді, коли спалити хоч по десять хат у кожному селі...

— Запевняю вас! — відповів на те Зільберштейн. — Я з цеї околиці не вийду доти, доки не зроблю свого і доки мої хлопці не погуляють як слід з молоденькими „куркулячками"...

Мене ця розмова так пригнітила й обурила, що я вже ледве стримував себе. Особливо лякала мене постать цього самого Зільберштейна. На вигляд він був надзвичайно інтеліґентним, але в той-же час в його лиці і було щось надзвичайно звіряче. Сам одягнений в пишного козакина з елегантськими шнурками, що спліталися на грудях складним узором, в жовтих чоботях, в сивій шапці з червоним верхом. Його-ж чиста московська мова свідчила про московське походження й давала привід сумніватися в тому, щоб його жидівське прозвище відповідало дійсности.

Кінчивши розмову з „моїми" комісарами, він звернувся до дівчини, що стояла побіч нього придержувана двома „червоними".

— Як вас звати? — наближаючись до неї, спитався Зільберштейн, гладячи її пишну розпущену косу. — Для чого вони тебе ловлять?...

Дівчина дала сльозам повну волю.

— А ніби ви не знаете для чого? — промовила тихо дівчина, ломаючи руки.

— Для чого вона вам? — звернувся він до червоноармійців.

— Її брат дезиртир! Ми хотіли взяти на допит! — в один голос відповіли ті.

— Ось, бачиш! — знову ласкаво почав Зільберштейн. — Тобі нема чого боятися й плакати... Скажи їм де знаходиться твій брат і вони покинуть тебе на волі...

— Не гладьте мене! Я не собака! — відхилилася дівчина. — Не зманіте мене на той допит! Батька й матір замкнули в коморі, а мене на допит!... Знаю я, що то за допит...

Що далі робилося з цею дівчиною, — не знаю, бо повів напувати коней, а коли повернувся, то вже й мої комісари, Ложечкін і Фомін, складали на воза здобич. Перший схопив десь великого машинового шкіряного паса і швидко загортав його в сіно, а другий — мідний кухонний посід. Я став просити, аби мене змінили другою підводою й відпустили до дому, на що мені відповів третій комісар, Курлов, такими словами:

— Мовчи, зволоч куркульска! Сами знаємо коли відпустимо!...

На обовязку цього Курлова лежало — слідкувати за мною, щоби я не втік.

Його слова перервав нелюцький крик якоїсь жінки. Я глянув і побачив ту саму дівчину, як один дужий москаль вхопив її по половині й силоміць ніс до хати, а другий ішов слідом за ними і голосно реготався.

Я тільки зітхнув. Мені згадалася промова про сепаратори, електричне світло, волю, недоторканість особи...

(Конець буде).